wezen, dat onder Gods gemeene Gratie juist tot bloei kwam, toen deze misstand in het maatschappelijk gezag sloop, biedt daartoe het gereede middel, en eerst als hierdoor de angstige spanning, die ziekte of ouderdom of dood in het gezin van den handarbeider brengt, altkans tot op zekere hoogte zal bezworen zijn, kan die meer bevredigende toestand intreden, waarheen het *recht* en de *barmhartigheid* ons heen wijze.

„Gode levende in Christus Jezus."

> Alzoo ook gijlieden, houdt het daarvoor, dat gij wel der zonde dood zijt, maar Gode levende zijt in Christus Jezus onzen Heere. Rom. 6:11.

Tweeërlei toestand doorleeft wie gelooft.

De ééne maal zijt ge in een stemming, die u geestelijk bevredigt. Een ander maal trekt er geen geestelijk spiertje in u, en gaat ge op in drukte en overleggingen, die u gewoonweg ijdsch maken. Of wilt ge korter gezegd, ge leeft de ééne maal *met Jezus*, en de andere maal *zonder Jezus*.

Niet dat ge in die koude dorre uren, en soms dagen, Jezus *verloochenen* zoudt. Dat van verre niet. Eer zult ge ook onder dat winteren van uw hart nog een halfgemeend gebed naar uw God opzenden, en in dat gebed zijn genade inroepen *om Jezus will*.

Kenmerk van die ongeestelijke stemming is maar, dat ge, uit u zelf en zonder aanleiding, niet aan Jezus denkt. Dat geen enkele bezieling u uit zijn heerlijken naam in het hart straalt. Dat ge in geen uitgang der liefde van uw hart naar Jezus verlangt. Dat hij u niet beheerscht. Dat ge hem niet als uw koning over u en in u voelt. Dat ge wel weet dat *Jezus* bestaat, en dat *gij* bestaat, maar dat uw bestaan toch feitelijk buiten Jezus omgaat.

In uw geestelijke stemming, dan is er een band aan Jezus, die trekt. Als ge ook maar even voelt, dat ge van hem zoudt vervreemden, hindert u dat, en spant ge u opzettelijk in, om dien band weer werkende te maken. En dat volstrekt niet alleen door sentiment en meditatie of door liefelijk gepeins in de eenzaamheid, maar onder al uw arbeid door, zoodat het de geest van Christus is die u richt en stuurt, die u geen meester over u zelven laat, maar koninklijk heerscht in wat ge denkt en wilt en doet.

Met Jezus of *zonder* Jezus blijft daarom voor dat diepgaand verschil van toestand, de korte, juiste uitdrukking.

Niet, dat weet ge ook wel, alsof in die oogenblikken, die gij zonder Jezus doorleeft, Jezus ook zonder u zou leven. Bij hem is nooit schaduw van omkeering. Zijt ge hem eenmaal ingelijfd, zijn eigendom, en in het bundelken der levenden besloten, dan kan niemand u uit zijn hand rukken. Dan houdt Jezus nooit op voor u te bidden. Hij als het hoofd is van zijn geestelijk lichaam onafscheidelijk, en in dat geestelijk lichaam, laat hij niet ééne van zijn leden los ook al bekleedt dat lid in zijn geestelijk lichaam ook nog zulk een ondergeschikte plaats. De maan is niets meer dan een stipken vergeleken bij de groote planeten, en die groote planeten zijn weer klein bij de zon vergeleken, en onze zon is weer klein, gemeten naar veel grootere vaste sterren, maar toch houdt God die kleine maan even vast in haar baan als de smaragdketen van zijn wit-gloeienden melkweg. En zoo ook maakt het voor Jezus geen verschil, of hij aan een Petrus of een Thomas, aan een Paulus of een Silas denkt. Niet één verloste is van zijn Heiland vergeten. Klein of groot van beteekenis, maakt voor Jezus in zijn bidden voor zijn verlosten geen verschil.

Neen, het verschil tusschen geestelijken en ongeestelijken toestand is niet in Jezus, maar in u. In uw gemoedsbestaan. In uw gewaarwording. In uw stemming. De ééne maal een „saamgevoegd zijn van uw hart" in de vreeze des Heeren, en de andere maal een bitter verstrooid zijn, dat al het heilige u ontglipt.

Vandaar geen vaste stand, maar een eb en vloed.

Oogenblikken, dat ge Gode leeft in Christus Jezus. Dan oogenblikken, dat ge buiten Jezus zijt geraakt, en voor uw God als dood zijt. En dan weer, o, zoo zalig, het u toevloeien van de wateren des levens. Een weer opstaan uit den dood uwer ziele. Een weer geestelijk verrezen zijn. Een weer leven in uw God.

Die band met Jezus is een mysterie, zooals alle geestelijke band, ook al komt hij uit het bloed op, een mysterie is en blijft.

Ge weet, dat ge ook één geslacht met uw vader, uw moeder, uw broeders, uw zusters zijt. Ge zijt wel elk voor uzelven een eigen wezen, en loopt wel elk uw eigen weg. Maar toch zijt ge één gezin, één geslacht, één lichaam en saâm één familie vormend. Doch hoe veel sterker voelt ge dit niet het ééne oogenblik dan het andere. Soms zult ge een dag lang niets van dien band gevoelen. Maar gebeurt er iets, dat de eere van uw gezin aantast, of bedreigt krankheid een der uwen met den dood, dan leeft op eenmaal dat familiegevoel in u op, dan begint op eenmaal die anders zoo slappe band machtig te trekken. Dan voelt ge u één en onafscheidelijk. Dan is het één leven, dat in u en in uw lieven leeft.

En zoo is het ook met den mystieken band, die u aan uw volk bindt. Ook een natie, een volk is één lichaam. Maar in den regel voelt ge dat niet. Tot de eere van uw land of het recht van uw volk wordt aangerand. En gaat het dan op een worsteling op leven of dood met een ander volk, dat het zwaard den strijd beslechten moet, dan leeft op eenmaal dat volksgevoel met volle kracht op, overstemt voor een tijdlang elke andere gewaarwording, en doet u, met heldenmoed, om het vaderland te redden, ingaan tot in den dood.

Soortgelijk nu is de mystieke band die u één doet zijn met het geestelijk lichaam van Christus. Heiliger, het is zoo; nóg geheimzinniger; meer rechtstreeks een band aan Christus als het Hoofd. Maar toch in den grond der zaak soortgelijk. De vele verlosten van voorheen, en van nu, en van later, tot één lichaam onder Christus geworden. Allen saam één plante in Hem. Eén heilig gezin, dat zijn thuis heeft in het Vaderhuis. En die allen daarom één in Hem, omdat het de ééne Heilige Geest is, die in Hem als het hoofd en in ons als zijn leden woont, en aldus één hooger leven uit Hem in ons, en door ons tot Hem terug doet stroomen.

Ge *ziet* die eenheid niet, want ieder gaat zijn eigen weg en *schijnt* geheel apart te leven. Maar dit is gezichtsbedrog. In hoeveel kerken ook gedeeld, hoe ook plaatselijk gescheiden, toch staan we voor Gods oog feitelijk als één organisme, als ééne plant, als één lichaam, als één heilige familie als één saamhoorend Goddelijk gezin. En of de band aan Jezus trekt of niet trekt, die band is er, en door niets dan dien band aan Jezus ligt ge voor het anker uwer hope vast.

Maar ook hier is de gevoeligheid en de ongevoeligheid. De ééne maal een sterk prikkelen van de liefde, en een ander maal een verflauwen van die liefde tot bevriezens toe. En nu is al de strijd des geloofs maar, om die ongevoeligheid in te perken, en die gevoeligheid duurzamer te maken.

Er zijn er, die zes dagen op de zeven ongevoelig voor Jezus zullen doorleven, om hoogstens één dag de prikkeling der heilige liefde te ervaren. Maar er zijn er ook, die het zoover brachten, dat ze geen dag meer doorleven, waarin de liefde voor Jezus niet in hen opwelde.

Er zijn er, die onaandoenlijk in hun ongevoeligheid voortsukkelen, tot de gevoeligheid der liefde hen ongemerkt weer verrassen komt. En er zijn er anderen, die, zoodra de gevoeligheid in hen ophoudt, er tegen strijden met al de kracht huns geloofs; die opzettelijk mijden al wat de gevoeligheid te niet zou doen, en opzettelijk zoeken al wat de gevoeligheid dezer liefde weer kan opwekken.

Aan leeftijd is dit niet gebonden. Ge vindt er met grijze haren, die dagen lang leven kunnen, alsof Jezus hun niet aanging, en ge vindt jonge mannen en jonge dochters, die geen dag zonder Jezus zijn.

Alleen dit mag gezegd, dat in de eerste periode na bewuste bekeering de drang naar Jezus veelal het sterkst prikkelt, en dat daarentegen, lang na die zalige ure, de geestdrift niet zelden wordt geblusscht.

Maar vast staat wel, dat het aller Christenen plicht en roeping is, om op hun eigen zielsleven nauwkeurig toe te zien, en het er geestelijk op toe te leggen, dat de vakken in hun leven, dat ze onaandoenlijk waren, tot al kleiner afmetingen worden teruggebracht, en dat omgekeerd die perioden in hun leven, dat ze fijn en teeder aandoenlijk voor de liefde van hun Heiland waren, steeds mogen worden verbreed.

Iets waarvoor één der beste middelen is, dat men zich oefent, om de broederen lief te hebben; die broederen vooral die niet lief tegen u zijn. Of zegt u de apostel niet: Indien gij den broeder niet liefhebt dien gij ziet, hoe zult gij God liefhebben, dien gij niet ziet?

Nu is het verschil in geestesstemming, die hierbij aan den dag treedt, zeer scherp geteekend.

In al die oogenblikken, waarin ge den band aan Jezus werkzaam maakt, hebt ge de verzoening in zijn bloed, namelijk de vergeving uwer zonden.

Dat is het vaste kenmerk. Er is geen vergeving van zonde dan in Jezus en door zijn bloed. Raakt ge nu van Jezus af, zoodat ge, ongevoelig en onaandoenlijk, buiten hem leeft, dan keert opeens al uw zonde onverzoend en onvergeven, terug. Dan voelt ge u weer als de oude zondaar, met al uw bittere schuld en uw heimelijke zonde voor uw eigen rekening.

Dan zijt ge als de kinderen der wereld. Alleen met dit verschil, dat zij om hun zonde niet denken, maar dat God u uw zonde op uw hart doet wegen.

Maar zóó gevoelt ge u niet weer in Christus, zóó keert de aandoenlijkheid en gevoeligheid van deze heilige liefde, die u aan Jezus bindt, niet terug, of op hetzelfde oogenblik glijdt u die last uwer zonden weer van de schouders, *voelt* ge dat God u al uw zonden vergeven *heeft:* staat ge weer op als een *verloste* en een *nieuw* schepsel; en ervaart ge in uw eigen zielsbesef, dat ge als *kind van uw God* vrede door het bloed des Kruises hebt.

En hiervan is dan het onmiddellijk gevolg, dat ge opnieuw weerstandsvermogen tegen de zonde in u voelt werken.

Die oogenblikken, dat ge geen band aan Jezus hebt, en al uw zonden weer voor uw eigen rekening liggen, is de zonde u te machtig. Dan verrast, verleidt en vermeestert ze u. Dan is het niets dan bijzondere, door u niet eens gemerkte genade, zoo ge niet bezweekt. Ook al is er dan een niet-zondigen, dan is het toch geen overwinning, maar een wegvallen van de verleidende macht.

Ieder onzer weet dan ook door al te jammerlijke herinnering uit zulke dagen der ongevoeligheid, hoe we keer op keer van achteren onszelven te veroordeelen, en onzen ongerechtigen wandel te beweenen hadden.

Dan zijn we weer de oude slaven en slavinnen geweest, en hebben we ons niet kunnen gevoelen als kinderen van onzen God.

Maar laat de band met Jezus ons weer gaan trekken, laat de gevoeligheid der liefde voor Jezus en het stil geloof weer prikkelen gaan, en aanstonds hebt ge weer de heerlijke winst, dat ge niet alleen de vergeving uwer zonden in het bloed des Kruises terug hebt, maar ook u opeens weer sterker tegenover nieuwe zonden gevoelt. Dan haat ge opeens, wat straks nog u aantrok. Dan voelt ge het weerstandsvermogen u in den adem uwer ziel zwellen. Dan tart ge Satan, dat hij af moet deinzen. En dan is er dat zalige overwinningsgevoel, dat alleen dan onze borst doorstroomt, als we niet onderlagen, maar de zonde van ons stieten.

Dan, maar ook dan alleen, voelen we de realiteit van wat de apostel zegt: „Wie uit God geboren is, zondigt niet, en hij *kan* niet zondigen, want *het zaad Gods* blijft in hem."

Op herhaald en dringend verzoek zullen de drie artikelenreeksen over *de Gemeene Gratie*, die haar voltooiing naderen, in afzonderlijken druk verkrijgbaar worden gesteld.

Het geheele werk zal bestaan uit *drie* octavodeelen, waarvan de prijs *f* 18.— zal bedragen.

Voor de Abonnenten van de *Heraut* wordt intusschen de gelegenheid opengesteld, zich dit werk voor *den halven prijs*, d. i. voor *f* 9, aan te schaffen, mits men zich vóór den 1en Mei e. k. aanmelde aan de Redactie van de *Heraut*, Bureel Warmoesstraat, no. 96, te Amsterdam.

Het inteekeningsbiljet op de vierde bladzijde moet hiertoe uitgeknipt, ingevuld en geteekend, franco worden opgezonden.

Bij die inteekening kan men zijn verlangen te kennen geven, om het werk, zoodra het afgedrukt is, na afbetaling in eens, in zijn geheel te ontvangen. Of wel men kan gedurende drie jaren bij de abonnementsgelden voor elk kwartaal vijf-en-zeventig cents voegen. In dit laatste geval ontvangt men na afloop van elke vier kwartalen één deel.

Zij, die geabonneerd zijn bij een boekverkooper of bij een brievengaarder, moeten den naam van dien boekverkooper of van dien brievengaarder opgeven.

De toezending der deelen geschiedt franco.

De inteekening staat alleen voor het geheele werk open.

Afzonderlijke stukken zijn niet verkrijgbaar.

De boekhandel geniet 10 pCt. rabat.

P. S. Ons werd gevraagd, of wie saâm een ex. van de *Heraut* lezen, elk een exemplaar van het werk tegen den halven prijs konden ontvangen. Hierop zij geantwoord, dat wie dit verlangt, het aan kan vragen, en dat alsdan over elke aanvrage zal worden beschikt. Gemakshalve willen we echter nu reeds bepalen, dat, desverlangd, elk abonnent op de *Heraut* twee exemplaren tegen den halven prijs bekomen kan.

Of er een register, dan wel een breede inhoudsopgave, bij het werk zal gevoegd worden, is nog niet besloten. In elk geval is zulks onder den prijs begrepen.

Amsterdam, 19 April 1901.

Hard tegen hard.

Is het niet onbillijk over de Gereformeerde leiders in de Hervormde kerk oordeelen, zoo men acht, dat op hen geen wachten is?

Men wijst er op, dat Dr. Kromsigt toch juist onlangs schreef: Als ge ons in dien hoek dringt, dan moet het maar hard tegen hard gaan, en vraagt ons, of reeds uit die enkele uitdrukking niet een kloeker geest spreekt, dan waaraan zelfs Ds. Eringa ons gewende.

We ontkennen dit niet. We hebben steeds geloofd, dat mannen als Dr. Hoedemaker, Dr. Kromsigt, Ds. Eringa, Ds. Vermeer, Ds. Gewin, Dr. De Lind van Wijngaarden Dr. Schokking e. a. uit het diepst hunner ziel reageerden tegen den gedwongen toestand, waarin de reglementaire organisatie der Nederlandsche Hervormde kerk hen gebonden hield. We hebben steeds erkend, dat ze zeer goed gevoelden, hoe het kwaad in de organisatie van 1816 52 zat. We hebben steeds met dankbaarheid notitie genomen van elke poging hunnerzijds, om aan dien strik te ontkomen. Zelfs konden we er zeer wel inkomen, dat zij oordeelden, op andere manier de vrijmaking der kerken te moeten zoeken, dan of in 1834 of in 1886 beproefd en geslaagd was. Ook hier geldt voor ons het *variis modis bene fit*. D. i. op hetzelfde doel loopt meer dan één weg uit.

Onze bedenking tegen hun houding sproot alleen hieruit voort, dat ze het nog steeds deden voorkomen, alsof zij op genezing van de Nederlandsche Hervormde kerk *als geheel* kans zagen. Het beginsel van de autonomie der plaatselijke kerk is door hen verworpen. Alle kerken vormden ook h. i. institutair één lichaam. *Heel de kerk* moest dus in de goede voegen gezet, en dan zou vanzelf de genezing ook aan de plaatselijke kerken toekomen.

Zij het zoo, maar dan stond men toch aanstonds voor de vraag: Hebt ge uitzicht, om zoo goed als heel die kerk van de juistheid der Dordsche beginselen van kerkenordening te overtuigen? Gelooft ge het zelf, dat ook maar de meerderheid der Synode en der Provinciale besturen, bij uw levensdagen, de kerkenordening van 1619 weer zal invoeren?

Invoeren en *uitvoeren;* want natuurlijk, of die kerkenordening al op het papier werd hersteld, zou niets geven; want het is ook deze broeders om de realiteit, om de eere van Christus en om de redding der zielen te doen.

Dit nu gelooven ze zelven niet.

Sterker gesproken, ze weten zoo goed als wij, dat hier *niets, niets* van komt.

Ze weten dat ze een zeer kleine minderheid vormen, we zeggen niet onder het volk, maar onder de predikanten en ouderlingen, en dientengevolge ook in de besturen.

Ja, ze beginnen zeer goed te merken, dat juist nu de Synode om is, voor hen het gevaar dreigt, dat de organisatie van 1816 zich in positieven zin tegen hen zal keeren.

Van daar Dr. Kromsigt's noodkreet: Dan desnoods *hard tegen hard*.

Maar wat baat dit nu, en wat brengt het ons verder, zoo daarop aanstonds weer volgt, dat men de redding zoeken wil „in den geleidelijken weg?"

Die geleidelijke weg beteekent toch immers: in de kerkeraden, in de classicale en in de provinciale besturen, en zoo eindelijk in de Haagsche Synode een Gereformeerde meerderheid brengen, die de organisatie van 1816 afschaft, en die van 1619 weer invoert.

Langs een weg dus, waaraan men zelf niet gelooft.

Het is dus mogelijk, dat het proces sneller loopt, dan de teekenen duiden. Maar wie buiten dit proces staat, mag en kan natuurlijk alleen rekenen met de gegevens die in de realiteit zich voordoen. En dan mag niet anders geoordeeld, dan dat een, met protest, *blijven* onder de organisatie van 1816 de droeve uitkomst van al dit *delibereeren* en nog eens delibereeren moet zijn.

Nog eens Statuten-wijziging.

Statuten-wijziging voor de Vrije Universiteit beteekent, dat het oogenblik gekomen schijnt, om uit de abnormale in de normale positie over te gaan.

Voor een Universiteit, die bouwt op den grondslag van de *twijfelzucht*, is het normaal dat ze zich aan niets stoort en haar eigen weg gaat. Maar voor een Universiteit die bouwt op den grondslag van het *geloof*, en dus in de Kerk als organisme optreedt, ware dit abnormaal, en eischt het normale, dat ze ook met de Kerk als instituut in vaste verhouding trede.

Niet, men versta ons wel, met *een* Kerk als instituut, maar met *de* Kerk als instituut. D. w. z. ze kan en mag zich alleen binden aan een kerkelijk geïnstitueerd leven dat het geheele terrein van haar belijdenis dekt. Een Gereformeerde Universiteit kan en mag alleen in definitief verband treden met de institutie van *de* Gereformeerde kerken. En niemand b.v. zal dwaas genoeg zijn om te beweren, dat een Gereformeerde Universiteit zich zou hebben afhankelijk te stellen van één, twee, drie kleine kerkjens, gelijk ze zich onder den naam van Oud-Gereformeerde kerken hier te lande sinds jaren gevestigd hadden.

Het meest gewenscht ware zelfs, dat een Gereformeerde Universiteit zich in verband kon stellen met een confederatie van alle Gereformeerde kerken over heel de wereld. Ontstentenis hiervan dwingt wel om met de *nationale* geïnstitueerde kerken vrede te nemen, maar vooral in een land zoo klein als het onze is dit reeds niet zonder gevaar. En dit gevaar nu klimt nog, indien, gelijk ten onzent, nog geen tiende deel der geheele bevolking aldus kerkelijk geïnstitueerd samenleeft. In een te kleine groepeering van menschen werkt zoo dikwijls veel te zwak de geest der catholiciteit van Christus kerk, en veel te sterk de groepen- of kastegeest. Een bedenking die nog wint in kracht, indien de groep zoo klein en zoo pas opkomend is, dat de beteekenis der wetenschap, als schepsel Gods, slechts door enkelen in die kleine groep ten volle kan gewaardeerd worden.

Er kon daarom geen sprake van zijn, dat de Vrije Universiteit bij haar optreden in 1880 zich definitief zou gebonden hebben aan de toen bestaande Gereformeerde kerken. Evenmin, dat ze in 1886 zich definitief zou gebonden hebben aan de toen vrij komende Gereformeerde kerken. En eerst toen in 1892 deze beide groepen van kerken zich vereenigden, lag de weg voor nader contact gebaand. Toch, gelijk we opmerkten, nog niet geheel; want nog een derde groep Gereformeerden toefde om zich kerkelijk, naar eisch van de beginselen hunner belijdenis, te institueeren. En al bleek nu, helaas, dat dit derde deel zich zelve tot machteloosheid doemt, zoodat er geen wachten op is, toch mag de Vrije Universiteit nooit vergeten, dat de thans vrij geïnstitueerde Gereformeerde kerken, zelfs in ons eigen land nog niet het geheele terrein dekken.

Toch achten we, mits men met beleid te werk ga, thans het oogenblik gekomen, om de positie der Vrije Universiteit te normaliseeren, en alsdan dit te doen in den historischen weg, overeenkomstig de lijnen, die in 1619 op de Dordtsche Synode getrokken zijn. En ook komt ons voor, dat wie dat wil, niet talmen moet. Reeds op den nu komenden Universiteitsdag kan de zaak voorbereid en commissoriaal gemaakt worden, en in het najaar kan opzettelijk een afzonderlijke vergadering van de leden der Vereeniging worden opgeroepen, om een en ander zijn beslag te doen krijgen.

Gewenscht zou het daarom zijn, dat de broeders, die reeds in 1880 bedenking tegen Art. 2 van de Statuten inbrachten, thans bijtijds van hun afbrekende tot hun opbouwende critiek overgingen, en duidelijk aanwezen wat het worden moet.

Niet zij die geen bedenking koesteren, maar zij, die bezwaard zijn, zijn hier de geroepenen. Reeds op de Synode van Dordrecht (1896) is soortgelijke bedenking ingebracht, maar toentertijd in het rapport-Bavinck in dezer voege weerlegd:

> Ten vijfde wordt door deputaten voorgesteld, om art. 2 der statuten van de Vereeniging voor Hooger onderwijs (zie blz. 33) aldus te wijzigen, dat de Vereeniging voor haar onderwijs staat op den grondslag der H. Schrift naar de verklaring der Gereformeerde Kerken in Nederland.
>
> Deze verklaring *schijnt* nu bij den eersten opslag het Gereformeerde karakter der Vrije Universiteit te beter te handhaven, maar zij zou haar inderdaad van dat karakter gaan berooven.
>
> Immers, deputaten willen bepaald weggelaten hebben de clausule (een zoodanig gezag daaraan hechtende enz. blz. 33). Maar deze weglating zou de formulieren op gelijke lijn plaatsen met de H. Schrift, en deze zelfs aan de formulieren ondergeschikt maken. Zij zou principieel strijden met de bedoeling van het Dordsche onderteekeningsformulier, waarin plaats is voor een gravamen tegen de belijdenis op grond van de H. Schrift, mits dit langs den kerkelijken weg worde ingebracht en behandeld.
>
> Vervolgens gaan deputaten uit van de onderstelling dat alle *Gereformeerde* beginselen, niet alleen voor de theologie maar ook voor alle andere wetenschappen, voldoende in de formulieren van Eenigheid zijn uitgesproken en ontwikkeld. Zij vinden de uitdrukking „Gereformeerde beginselen" te algemeen, stellen haar weglating voor en willen er voor in de plaats stellen: de formulieren van eenigheid. Maar zulk eene opvatting, alsof *alle* Gereformeerde beginselen voor *alle* wetenschap reeds in de formulieren zouden geformuleerd zijn, is met den aard eener belijdenis in strijd, miskent de catholiciteit der Gereformeerde beginselen voor heel het terrein der wetenschap en zou in de practijk de andere wetenschappen spoedig geheel van haar Gereformeerd karakter ontdoen.
>
> Voorts wordt door deputaten uit het woordeke *mitsdien* afgeleid, dat de formulieren lager zijn te stellen dan de Gereformeerde beginselen en naar deze zich schikken moeten. Maar dit volgt er evenmin uit, als wanneer uit de woorden van het bevestigingsformulier (dat gij van de gemeente en *mitsdien* van God geroepen zijt) wordt afgeleid, dat God ondergeschikt is aan de gemeente en de gemeente boven God wordt geplaatst. De bedoeling van het mitsdien in art. 2 is alleen deze: omdat de vereeniging voor alle onderwijs staat op den grondslag der Gereformeerde beginselen, en die beginselen voor de theologie juist in de formulieren van eenigheid geformuleerd zijn, daarom zijn deze de grondslag van de Theol. Faculteit.

Nog altoos blijft ons deze weerlegging steekhoudend voorkomen.

Thans echter hebben de heeren Bavinck c. s. in No. VII van hun stellingen over dat vraagstuk aldus geoordeeld:

> De bezwaren, om de zorg voor de opleiding tot den dienst des Woords aan de kerken te ontnemen en aan eene Vereeniging over te dragen, nemen nog daardoor toe, dat Art. 2 van de Statuten van de Vereeniging voor Gref. Hooger Onderwijs het standpunt van die Vereeniging en van hare School zoo vaag en onduidelijk omschrijft.
>
> Dat artikel houdt in, dat de Vereeniging voor alle onderwijs, dat in hare scholen gegeven wordt, geheel en uitsluitend staat op den grondslag der Gereformeerde beginselen, en mitsdien als grondslag voor het onderwijs in de Godgeleerdheid erkent de drie Formulieren van Eenigheid.
>
> Voor een ieder is het uit dit artikel duidelijk, dat er onderscheid wordt gemaakt tusschen de Gereformeerde beginselen en de Gereformeerde belijdenisschriften. Wel wordt er een zeker verband tusschen beide gelegd; maar van welken aard dat verband is, wordt met geen woord gezegd. Het onderwijs in het algemeen staat op den grondslag der Gereformeerde beginselen, maar niemand kan zeggen, welke deze zijn.
>
> En wat het Theologisch onderwijs betreft — dit wordt wel gesteld op den grondslag der Gref. belijdenisschriften. Maar dit geschiedt, nadat vooraf gezegd is, dat *alle* onderwijs staat op den grondslag der Gref. *beginselen*. De Gref. belijdenisschriften zijn voor het Theologisch onderwijs dus verbindend, *omdat* en *in zoover* in die belijdenisschriften Gereformeerde beginselen vervat, omschreven, geformuleerd, begrepen zijn. Hoe men zich hierbij uitdrukken moet, hoe men m. a. w. de verhouding van de Gref. belijdenisschriften tot de Gref. beginselen verstaan moet, is door niemand te zeggen. Maar dit is zeker, dat Art. 2 — om niet sterker te spreken — de opvatting toelaat, dat de Gereformeerde beginselen de toetssteen zijn van de Gereformeerde belijdenisschriften.
>
> Op den grondslag van Art. 2 der Statuten is het mogelijk, om in den naam van de Gref. beginselen de Gereformeerde belijdenisschriften te bestrijden.
>
> Deze uitlegging van Art. 2 is niet met opzet gezocht, maar dringt zich onwillekeurig op aan iemand, die geroepen wordt, over de formuleering opzettelijk na te denken. En ze wordt bovendien gesteund door de wijze, waarop het standpunt der Vereeniging herhaalde malen publiek u teengezet wordt. Natuurlijk maakt deze gansche quaestie niet de personen der Hoogleeraren, die allen met de Gref. belijdenisschriften instemming betuigen. Maar het geldt hier *het standpunt der Vereeniging als zoodanig*.
>
> En dan blijkt het de bedoeling der Vereeniging wel te zijn, om het onderwijs in hare scholen te binden aan de Gereformeerde beginselen, of gelijk het telkens elders omschreven wordt, aan het Calvinisme, aan de Calvinistische levens- en wereldbeschouwing, aan de godsdienstige strooming, die hier te lande sinds de Reformatie zich eene nationale bedding groef, dat is, indien men wil, aan den geest en de hoofdzaak, maar niet aan de letter der belijdenis. De Vereeniging vraagt dus op haar standpunt terecht wel onderteekening van Art. 2 der Statuten, maar maakt nergens van onderteekening der belijdenisschriften gewag. Natuurlijk kan zij dit heden of morgen wel gaan doen; maar zij verlaat dan het standpunt, dat zij van hare oprichting af heeft ingenomen. Confessioneel en wetenschappelijk zijn op dat standpunt met elkander in strijd.

Voor ons niet overtuigend, maar dat doet er niet toe. Indien er broeders zijn, die de formuleering onduidelijk of dubbelzinnig achten, belet niets hun hierin tegemoet te komen, door een nieuw interpretatief artikel in te lasschen, mits men dan maar zoo goed zij, te zeggen, hoe men dat wenschen zou, om alle onzekerheid op te heffen. Anders toch staat men bloot aan het gevaar, dat straks van dezelfde zijde nieuwe bedenkingen rijzen, en zoo ware men even ver.

En voor het overige zij wat onze vaderen in 1619 te Dordrecht begeerden, ons ten richtsnoer. Het is zoo, zij gingen zeer ver. En ook is waar, dat zij de zaak uitsluitend van kerkelijke zijde bezagen, en niet van de zijde der Universiteit. Maar dat neemt niet weg, dat zij er toch geen oogenblik aan dachten, om het universitair karakter der hoogeschool in het seminaristische over te leiden.

In dat opzicht bleven ze aan den eisch van het Gereformeerde beginsel getrouw; en hun vreeze, dat bij een weer „verzetten van de wet" de Remonstrantsche beginselen nogmaals de bovenhand mochten erlangen, was verre van ongegrond.

Mits derhalve het beginsel van universitaire opleiding niet in het gedrang kome, kan de Vrije Universiteit thans doen, wat de Staten in 1619 weigerden, en aan de Gereformeerde kerken een zeggenschap geven, zoo als ze dit nog nooit bezeten hebben.

De Vrije Universiteit staat niet als mededingster tegen de kerken over, maar wil ze dienen met goede vriendschap.

Alleen aan het universitaire karakter van haar theologische faculteit mag geen afbreuk worden gedaan.

En ook hier beroepen we ons liefst op wat niet wij zelve formuleerden, maar op hetgeen in officieele kerkelijke stukken reeds geformuleerd is. Betoogen, waarvoor we zeer bijzonder de aandacht vragen.

Ze zijn drie in aantal.

Ten eerste een betoog voorkomende in het rapport-Bavinck, ingediend op de Synode te Dordrecht in 1893, en waarin we dit lezen:

> Tweeërlei belangen zijn bij dit ingewikkelde vraagstuk betrokken: die van de *Kerk* en die